تحلیلی در محتوای بیانیه‌ی چشم انداز دانشگاه‌های جهان

آرمان ها، ارزش ها و اهداف

علی علائی[1]

تاریخ دریافت: ۱۳۸۸/۰۲/۱۵
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۱۲/۱٤

چکیده

دانشگاه‌های معتبر جهان غالباً واجد برنامه ها و چشم اندازهای دراز مدت هستند، تا بدین‌وسیله بتوانند به صورتی هدفمند به سوی آینده قدم بردارند.گرچه در گذشته، این آینده نگری ها عموماً در قالب ایده ها یا گزارش هائی در ذهن یا قفسهٔ مدیران قرار داشت، اما امروزه شاهد تدوین و ارائهٔ گستردهٔ آن ها هستیم. در دو دههٔ اخیر، بسیاری از دانشگاه‌های جهان، علاوه بر تدوین چشم انداز و اهداف آیندهٔ خود، آن ها را در معرض رؤیت عموم نیز قرار داده اند. این‌گونه بنظر می رسد که دانشگاه‌ها با مکتوب نمودن و در دسترس قرار دادن این بیانیه‌ها حداقل دو قصد عمده را دنبال می-نمایند. در وهلهٔ اول خود را ملزم به رسیدن به اهداف و چشم اندازهای تعیین شده نموده، زیرا که با اشاعهٔ همگانی موضوع، امکان قضاوت در مورد عملکرد خود را مهیا کرده اند. در وهلهٔ دوم، با معرفی بهتر خود امکان جذب دانشجویان یا اعضاء هیأت علمی که علاقمند به فعالیت در مؤسسه‌ی آنان را داشته، پیدا نموده و با این انتخاب شرایط دستیابی بهتر به اهداف و چشم اندازهای خود را فراهم کرده اند. این مقاله قصد دارد که نتایج حاصل از بررسی محتوای بیانیه چشم اندازهای برخی دانشگاه‌های معتبر در سطح جهان را در سه مقولهٔ آرمان‌ها، ارزش ها و اهداف ارائه و به بحث و بررسی آن ها

[1] استادیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه شهید بهشتی a-alai@sbu.ac.ir

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

بپردازد. نتایج مطالعات حاصل مشخص نمود که تقریباً اغلب دانشگاه‌ها واجد آرمان و ارزش‌های بنیادی هستند. دانشگاه‌ها آرمان‌هائی در حوزه های اعتلای مؤسسه، جامعه و بشریت یا علم و دانش و نیز ارزش هائی همچون آزادی تفکر و بیان و تنوع عقاید، دوری از تعصب، برابری حقوق و عدالت اجتماعی و توجه به اخلاق و کمال انسانی را سرلوحه فعالیت های خود قرار داده اند. بعلاوه همهٔ دانشگاه‌ها واجد اهدافی در محورهای آموزش، پژوهش، خدمت به جامعه و مدیریت دانشگاه هستند که در این میان موضوع آموزش و برنامهٔ آموزشی از مهمترین اولویت برخوردار است. از آنجا که برخی دانشگاه‌های کشور در سال‌های اخیر اقدام به تهیهٔ برنامه های دراز مدت (بیست ساله) خود نموده‌اند، لذا مطالب ارائه شده در این مقاله می تواند سیمائی هر چند مختصر از آنچه در دانشگاه‌های دیگر می گذرد را در اختیار مدیران و برنامه ریزان این بخش ها قرار دهد.

واژگان کلیدی:

بیانیه‌ی چشم انداز دانشگاه، سند برنامه راهبردی، بیانیه‌ی رسالت، برنامهٔ توسعهٔ دانشگاه، برنامهٔ راهبردی دانشگاه، آرمان دانشگاه، هدف دانشگاه.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

مقدمه

یکی از محصولات و اهداف برنامه ریزی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی دستیابی به بیانیه‌ی چشم انداز آیندهٔ آن هاست. گرچه مطالب زیادی در مورد نحوهٔ برنامه ریزی دانشگاه-ها و مؤسسات آموزش عالی در دسترس است، اما کمتر به محصول و نتایج حاصل از این فعالیت‌ها یعنی برنامه ها و چشم انداز های این مؤسسات پرداخته شده است. مراجعه به بیانیه‌ی چشم انداز دانشگاه‌ها می تواند ما را با عقاید و نظرات مختلف در مورد چشم اندازهای آیندهٔ آموزش عالی آشنا سازد. شناخت این بیانیه‌ها از دو جهت حائز اهمیت است. این شناخت نه تنها برنامه ریزان کلان آموزش عالی را با تمایلات متأخر و جدید دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی آشنا می‌سازد، بلکه می تواند راهگشای دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی جهت شناسائی مأموریت های آموزش عالی و تدوین برنامه های آیندهٔ شان نیز باشد. در این مقاله قرار است به محتوای بیانیه‌ی چشم انداز دانشگاه‌ها نگریسته تا بدانیم؛ محتوای بیانیه‌ی چشم انداز دانشگاه‌ها را چه مطالبی تشکیل می‌دهند؟ و آیا امکان طبقه بندی محتوای آن‌ها وجود دارد؟ در این‌صورت مشترکات آن‌ها چیست؟ بدین ترتیب هدف اصلی مقاله پاسخ به این سؤال است که دانشگاه‌های معتبر دنیا عمدتاً چه اهداف مشترکی را دنبال می کنند؟ و در جستجوی چه هستند؟

پیش از تفصیل بیشتر در مورد روش پژوهش در این مقاله توضیح مختصری راجع به بیانیه‌ی دانشگاه‌ها ارائه می گردد. به منظور جلوگیری از اطالهٔ کلام، از کلمهٔ "بیانیه" به جای عبارت "بیانیه‌ی چشم انداز[1]" استفاده گردیده است.

آشنائی اولیه با بیانیه‌ی دانشگاه‌ها

"بیانیه‌ی دانشگاه" در واقع همان "سند برنامه راهبردی" یا "بیانیه‌ی رسالت دانشگاه" است که به صورت مکتوب و معمولاً به اختصار نتیجه‌ی نهائی برنامهٔ آینده‌ی دانشگاه را پیش روی

[1] Mission Statement.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

ما قرار می دهد[۱]. بیانیه‌ی چشم انداز یا رسالت دانشگاه درواقع بازگو کنندهٔ هویت دانشگاه بوده و جهت اطلاع یافتن از مقصد و جهت سازمان و نیز مدد رساندن به افراد به منظور حرکت در یک جهت و رسیدن به اهداف دانشگاه تهیه شده است (یمنی، ۱۳۸۲: ۹۵). اگر این چشم انداز یا رسالت دانشگاه به نحو مناسب تدوین و ابراز شده باشد، می تواند تأثیر مثبت بیرونی نیز داشته باشد، بدین ترتیب به عنوان فراخوانی برای جامعه (و بازار) به حساب آید، چون این بیانیه در واقع تعهد سازمان نسبت به مخاطبان خویش را ارائه می کند (راولی، ۱۳۸۲، ص: ١٦٠). بیانیه‌ی چشم انداز دانشگاه‌ها هم از جهت هدف مند ساختن آن ها در حرکت به سوی آینده و هم در جهت جذب مخاطبین متناسب با برنامه های دانشگاه از اهمیت زیادی برای دانشگاه‌ها برخوردار هستند. به همین لحاظ امروزه، بسیاری از دانشگاه‌ها، بیانیه ای از چشم اندازهای آینده خود را ارائه و در معرض توجه مراجعین یا خوانندگان قرار داده اند. این توجه حتی در سال‌های اخیر به واسطه‌ی رقابت دانشگاه‌ها در جذب دانشجویان و دانشگاهیان برتر و متناسب با نیازهای دانشگاه و نیز جذب منابع مالی بیشتر رو به فزونی نهاده است. بیانیه‌های دانشگاه‌ها گاه مختصر و گاه مفصل، با ادبیات و دسته بندی های متنوع ارائه می گردند[۲].

گرچه مفاهیم موجود در متن بیانیه ها واجد مشترکاتی است، اما ادبیات بکار گرفته شده در آن ها نیز از بابت عناوین و نحوهٔ دسته بندی موضوعی مطالب از تنوع نسبی زیادی برخوردار است. در رویاروئی با این بیانیه ها عناوین متنوعی چون آرمان، رسالت، چشم انداز، شعار، ویژگی، هدف، مقصود، اصول، راهبرد، برنامه، دستورالعمل، تلاش، سیاست، برنامهٔ عملیاتی، نکات اجرائی، سیاست اجرائی و ... قابل مشاهده هستند که محتوا و متن بیانیه ها را در خود جای داده و دسته بندی نموده اند. جهت آشنائی مقدماتی با این بیانیه ها، خلاصه ای از متن بیانیه‌ی چشم انداز سه دانشگاه آکسفورد (انگلستان)، پاناما (آمریکای لاتین)، و ایالتی اوهایو

[۱] شاید عبارت "بیانیه‌ی مأموریت دانشگاه" را نتوان با مفاهیم اشاره شده همان دانست. توضیحات کافمن (۱۳۷٤، ص۱۲۷)، نشان‌گر این مطلب است که وی بیانیه‌ی مأموریت را بخش اولیه و کلی بیانیه‌ی رسالت دانشگاه یعنی آنجا که دانشگاه مقاصد کلی آینده را نشان می دهد، می‌داند.

[۲] به عنوان مثال، بیانیهٔ برخی دانشگاه‌ها همچون دانشگاه ملک عبدالعزیز (عربستان) تنها در یک صفحه و مختصر ارائه شده، در حالی‌که برخی دیگر هم‌چون بیانیهٔ دانشگاه واشنگتن (ایالات متحدهٔ آمریکا) نزدیک به یکصد صفحه بوده و به همراه روش تحقیق و شرح مفصلی از سیاست های تفصیلی ارائه گردیده است.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

(ایالات متحده) در جداول ۱ الی ۳ ارائه گردیده است. همانگونه که ملاحظه می گردد، دانشگاه آکسفورد انگلستان بیانیه ای با عنوان "بیانیه‌ی رسالت" ارائه نموده در حالیکه دانشگاه پاناما در آمریکای لاتین بیانیه ای با عناوین "رسالت ما" و "چشم انداز ما" و دانشگاه ایالتی اوهایو در ایالات متحده، چشم انداز خود را در بیانیه ای در پنج عنوان "آرمان جامع"، "هدف"، "ارزش های محوری"، "تقدم های راهبردی" و "سیاست های اجرائی" ارائه نموده است (جداول ۱ الی ۳).

جدول شماره ۱. خلاصه ای از بیانیه‌ی دانشگاه آکسفورد (انگلستان).

دانشگاه آکسفورد (انگلستان)	**بیانیه‌ی رسالت:** دانشگاه آکسفورد قصد دارد که در همهٔ زمینه‌های آموزش و تحقیق، به کیفیت ایده‌آل دست یافته و آن را ادامه دهد تا بدین‌وسیله بتواند موقعیت تاریخی و شهرت جهانی خود را به عنوان یک دانشگاه در سطح بین‌المللی حفظ و تقویت نماید و محیط اطراف خود اعم از جامعه بین‌المللی، ملی و منطقه‌ای را به واسطهٔ تحقیق و مهارتهای فارغ‌التحصیلان خود غنی سازد. بدین ترتیب دانشگاه آکسفورد قصد دارد اهداف زیر را دنبال نماید: – تسهیل امکانات و حمایت از اعضاء هیأت علمی جهت انجام تحقیقات خلاقانه با اتکا به سابقه علمی–تحقیقی دانشگاه از طریق پی‌گیری در ایجاد روابط نزدیک با پهنه وسیع جهان علمی، حرفه‌ها، صنعت، و تجارت. – تشویق آموزش نقادانه و موشکافانه در ارتباط سودمند با پژوهش، که از تسهیل تبادل عقاید و برگزاری جلسات آموزشی انفرادی یا گروه‌های کوچک و نیز بهره‌برداری از منابع اطلاعاتی دانشگاه اعم از کتابخانه‌ها، موزه‌ها، و مجموعه‌های علمی، جهت تجهیز فارغ‌التحصیلان به ایفای نقش خود در بعد ملی و بین المللی بهره برده است. – حفظ و استفادهٔ بهینه از موقعیت مناسب کالج‌های غیر وابسته که در آن رشد فردی و فکری در بستر آکادمیک چند جانبه به وقوع می‌پیوندد و زندگی آکادمیک در پناه خدمات حمایتی با کیفیت بالا شکل می‌گیرد. – جذب دانشجویان با کیفیت بالا از انگلستان و دیگر نقاط جهان در همهٔ سطوح و موضوعات آموزشی با پیش‌زمینه‌های مختلف و ایجاد امکان آموزش متداوم و مادام‌العمر در منطقهٔ آکسفورد و حتی فراتر.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

جدول شماره ۲. خلاصه‌ای از بیانیه‌ی دانشگاه پاناما (آمریکای لاتین).

دانشگاه پاناما (آمریکای لاتین)	**رسالت ما:** رسالت دانشگاه لاتین پاناما پرورش [دانشجویان] در سطح بین‌المللی، برای بهبود کیفیت و توسعه زندگی انسانی می‌باشد. هدف بنیادی دانشگاه لاتین پاناما اینستکه از طریق تربیت افراد حرفه‌ای با مهارتهای علمی و عملی به روز به جامعه و بازار کار خدمت کند. **چشم انداز ما:** [دانشگاه لاتین پاناما] دانشگاهی پیشرو خواهد بود که بواسطه برتری علمی و تعهدی که به توسعه علمی، انسانی و فناوری دارد، به عنوان بستری همیشگی برای پاسخگویی به تقاضاهای اجتماعی کشور شناخته می‌شود.	موارد زیر دلائل تأئید برتری دانشگاه لاتین پاناما می‌باشد: – طراحی برنامهٔ استراتژیک(راهبردی). – انتخاب اعضاء هیأت علمی با صلاحیت و تأیید شدهٔ با تجربهٔ شغلی لازم. – آموزش اعضاء هیات علمی. – بازبینی و به روز کردن برنامهٔ تحصیلی رشته‌های مختلف. – امضاء توافق‌نامه‌ها با بخش تولیدی در سطح ملی و بین‌المللی و نیز با دانشگاههای بین‌المللی صاحب نام. – وجود تأسیسات زیر بنایی کالبدی و تکنولوژیکی. – حضور در عرصه‌های ملی و بین‌المللی. – ارائه خدمات شخصی به دانشجویان. – تربیت رهبران [برای جامعه].

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

جدول شماره ۳. خلاصه ای از بیانیه‌ی دانشگاه ایالتی اوهایو (ایالات متحده)

دانشگاه ایالتی اوهایو (ایالات متحده)	آرمان جامع: دانشگاه ایالتی اوهایو قرار است که حقیقتاً یکی از بهترین دانشگاه‌های دنیا باشد. هدف: هدف این دانشگاه بهبود آسایش برای مردم اوهایو و نیز جامعه‌ی جهانی از طریق خلق و ترویج دانش است. ارزش‌های محوری – به دنبال علم برای علم. - ایجاد عشقی همیشگی در دانشجویان نسبت به امر یادگیری. - کشفیاتی که دنیا را یک محیط بهتر برای زندگی بنماید. - استقبال و یادگیری از تنوع نظرات و فرهنگ‌ها. - گشودن در جهان به سوی دانشجویان. اهداف و تقدم‌های راهبردی – استخدام اعضاء هیأت علمی با کیفیت در سطح جهانی. – توسعه برنامه های آموزشی (آکادمیک) تا رسیدن به تراز اول دانشگاه‌های دولتی کشور. – بهبود کیفیت در زمینه های آموزش و فراگیری (Teaching and Learning). – ارتقای سطح دانشجویان و کیفیت بهتر ارائه خدمات به دانشجویان. – ایجاد جامعهٔ دانشگاهی با تنوع فرهنگی. – کمک به ساخت آینده ایالت اوهایو.	سیاست های اجرائی [منتخب] ۱ – استخدام ۱۲ عضو هیأت علمی با بیشترین توانائی‌ها و امتیازهای ویژه در تخصص‌هایشان، در ۳ الی ۵ سال آینده مورد نیاز است. این انتصابات در کانون حوزه های راهبردی متمرکز می گردند. اجراء: استخدام ۲ تا ۳ عضو در هر سال با رتبه آکادمیک ملی که از نظر بین‌المللی دارای رتبهٔ ممتاز و برجسته ای باشند. هزینه: ٦ میلیون دلار بودجه مستمر برای حقوق و مزایا و ۱۵ میلیون دلار برای شروع برنامه مورد نیاز است. ۲ ـ تغییر شکل کتابخانه به یک مرکز اطلاع رسانی قرن بیست و یکم ظرف ۵ تا ۱۰ سال آینده. اجراء: ادامه افزایش بودجه با کمک بودجه های سرمایه ای ایالتی برای چندین دوره دو ساله آینده. هزینه: ۲۰ میلیون دلار هزینه شروع طرح به علاوه ۲/۵ میلیون دلار اکتسابی مستمر برای ۵ سال آینده. ۳ ـ پذیرش رقابتی دانشجویان در طول سال اعم از جدیدالورودها و کلیه دانشجویان انتقالی ظرف ۳ سال آینده. اجراء: شروع پذیرش انتخابی برای دانشجویان انتقالی و آنهائی که در سه ماهه زمستان و بهار مورد پذیرش قرار گرفته اند. بالا بردن سطح روابط با کانونهای محلی بمنظور ورود دانشجویان سال دوم دوره های مقدماتی عالی. هزینه: تعیین دقیق بار مالی این تغییرات را مشکل می توان پیش بینی نمود. کمیته مدیریت نام نویسی تعدادی سناریوی جایگزین بمنظور مدل قرار دادن تاثیر این تغییرات تهیه نمود.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

روش پژوهش

روش پژوهش در این تحقیق مراجعهٔ مستقیم به مصادیق و نمونه های موجود از بیانیه‌ی چشم انداز دانشگاه‌ها و دقت در متن آن ها بوده است. در این مقاله بیانیه‌ی چشم انداز یا رسالت ۳۰ دانشگاه از نقاط مختلف جهان مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته اند (جدول ٤)[۱]. دانشگاه‌های مورد بررسی، از مجموعه ای از دانشگاه‌های معتبر در اقصی نقاط جهان که واجد بیانیه‌ی اهداف و چشم انداز بوده و آن را در سایت های اطلاع رسانی ارائه نموده بودند انتخاب شده اند. دانشگاه‌ها به گونه‌ای انتخاب شده اند که الف- تا حد ممکن جزو دانشگاه-های معتبر بوده (جزو دانشگاه‌های رتبهٔ ممتاز و یا دانشگاه‌های عمدهٔ پایتخت کشورها باشند)، ب- حتی المقدور از نقاط مختلف جهان بوده (منتخب از قاره های آسیا -۷ مورد، آمریکای شمالی و جنوبی -۹ مورد، آفریقا، -٤ مورد، اقیانوسیه -٤ مورد و اروپا -٦ مورد)، و ج- در نهایت واجد بیانیه‌ی چشم انداز مکتوب و قابل دسترس (در سایت های اطلاع رسانی) باشند. از آنجا که هدف اصلی مقاله، شناخت بهتر بیانیه های چشم انداز و عنوان بندی و دسته بندی کلی آن ها بوده لذا نمونه ها و یا جامعهٔ آماری از نقاط مختلف جهان انتخاب شده اند که تا حد امکان تنوع آراء را دربرگیرند. بدین ترتیب مطالعهٔ تطبیقی بیانیه های ارائه شده در کشورها یا قاره های مختلف مد نظر نبوده است[۲]. کلیهٔ مطالب جمع آوری شده در این تحقیق از اطلاعات ارائه شده در سایت های اطلاع رسانی (سال ۲۰۰۷ م.) دانشگاه‌های مورد مطالعه برداشت گردیده است.

[۱] مواد خام این مقاله از دفتر دوم گزارش برنامهٔ راهبردی دانشگاه بوعلی سینا/همدان که توسط مهندسین مشاور نقش (۱۳۸٦) تهیه شده استخراج شده است.

[۲] مراحل آتی تحقیق می تواند به صورت یک مطالعه‌ی تطبیقی جهت مقایسه‌ی تفاوت بیانیه‌ی چشم انداز دانشگاه‌ها در قاره ها یا کشورهای مختلف با وضعیت آموزشی متفاوت باشد.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

جدول شماره ٤. فهرست الفبائی دانشگاه‌ها یا مؤسسات آموزش عالی که بیانیه‌ی آن ها در این مقاله مورد بررسی قرار گرفته است.

ردیف	دانشگاه یا مؤسسه‌ی آموزش عالی	کشور	ردیف	دانشگاه یا مؤسسه‌ی آموزش عالی	کشور
۱	آدلاید	استرالیا	١٦	فرانکفورت	آلمان
۲	آزاد ایندیرا گاندی	هندوستان	۱۷	فنی خاورمیانه	ترکیه
۳	آفریقای جنوبی	آفریقای جنوبی	۱۸	فنی کورتین	استرالیا
٤	آکسفورد	انگلستان	۱۹	فنی کوئینزلند	استرالیا
٥	آکسفورد بروکس	انگلستان	۲۰	کالیفرنیا	ایالات متحده
٦	استانفورد	ایالات متحده	۲۱	کلگری	کانادا
۷	اسکندریه	مصر	۲۲	کمبریج	انگلستان
۸	اندونزی	اندونزی	۲۳	کیپ تاون	آفریقای جنوبی
۹	ایالتی اوهایو	ایالات متحده	٢٤	گریفیث	استرالیا
۱۰	ایالتی میشیگان	ایالات متحده	۲٥	مالایا	مالزی
۱۱	ایالتی واشنگتن	ایالات متحده	٢٦	ملک عبدالعزیز	عربستان
۱۲	بانکوک	تایلند	۲۷	منچستر	انگلستان
۱۳	پاناما	آمریکای لاتین	۲۸	موگادیشو	سومالی
١٤	پرتلند	ایالات متحده	۲۹	مونرآل	کانادا
١٥	تکنولوژی ماساچوست	ایالات متحده	۳۰	هیروشیما	ژاپن

به صورت خلاصه، در مرحلهٔ اول تحقیق متن بیانیه‌ی کلیهٔ دانشگاه‌های اشاره شده از سایت های اطلاع رسانی برداشت گردیدند، سپس متون فوق با دقت مورد مطالعه قرار گرفته و از نظر محتوائی مورد بررسی قرار گرفتند و در مرحله‌ی آخر نیز متن بیانیه ها دسته بندی و در عناوین مرتبط طبقه بندی گردیدند.

همان‌گونه که در نمونه های ارائه شده در بخش اول مقاله نیز دیده شد، مطالب عنوان شده در بیانیه‌ی دانشگاه‌ها از نظر محتوائی (ساختار و نوع موضوعات) تفاوت هائی با یکدیگر دارند. طیف محتوائی مطالب ارائه شده در بیانیه‌ها از یک طرف موضوعات بسیار کلان و کیفی تا موضوعات بسیار تفصیلی و کمی و از طرف دیگر ایده آل های انسانی/ اجتماعی تا سیاست های اجرائی مرتبط با فعالیت های دانشگاهی را شامل می گردند. به منظور امکان بررسی بهتر

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

ابتدا متن بیانیه ها تجزیه گردیدند. لذا مطالب برداشت شده از بیانیه ها پس از بررسی و پالایش اضافات به صورت گزاره های مستقل (بدون تغییر یا حذف مطالب) استخراج و تفکیک گردیدند تا امکان دسته بندی محتوائی آن ها میسر گردد. در این مرحله حدود ۸۰۰ گزارهٔ مستقل از متن بیانیه‌ی دانشگاه‌های اشاره شده حاصل آمد. در ادامه، گزاره های به دست آمده با دقت مورد مطالعه قرار گرفتند تا بتوان آن ها را در دسته های مشابه قرار داد. بدین منظور گزاره ها از نظر محتوائی در طیفی از مطالب کلان و کیفی تا مطالب تفصیلی و کمی تفکیک و طبقه بندی گردیدند که نتایج حاصل از آن در ذیل ارائه می گردد. به منظور جلوگیری از اطالهٔ کلام، از عبارت "دانشگاه‌ها" به جای عبارت "دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی" و نیز "دانشگاه‌های منتخب" به جای عبارت "دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی مورد مطالعه" استفاده گردیده است.

نتایج حاصل از بررسی بیانیه‌ی دانشگاه‌ها

همان‌گونه که اشاره شد، پس از تجزیهٔ بیانیه‌ی دانشگاه‌ها به گزاره های مستقل (۸۰۰ گزاره)، این گزاره ها از نظر محتوائی در طیفی از مطالب کلان و کیفی تا مطالب تفصیلی و کمی طبقه بندی گردیدند. مطالب کلان و کیفی عمدتاً بیانگر چشم اندازهای کلان و مطالب تفصیلی و کمی عمدتاً بیانگر سیاست های اجرائی دانشگاه‌ها بودند. پیرو این شناخت کلی، گزاره های مستقل از مطالب کلان و کیفی تا مطالب تفصیلی و کمی و در پنج دستهٔ عمدهٔ آرمان ها، اهداف، ارزش ها، راهبردها و سیاست های اجرائی دسته بندی گردیدند. با توجه به حجم زیاد مطالب، در این مقاله تنها به بررسی گزاره های سه دستهٔ اول یعنی آرمان ها، اهداف و ارزش ها که جمعاً ۳۲۸ گزاره از ۸۰۰ گزاره را به خود اختصاص می دهند، خواهیم پرداخت.

الف- در مرور گزاره های مستخرج از بیانیه‌ی دانشگاه‌ها، دسته ای از گزاره ها، بیانگر "ایده آل ها" یا "مأموریت های کلان" دانشگاه‌ها بودند که محققین نیز اصطلاحاً آن ها را "پنداره" یا "آرمان" دانشگاه‌ها می نامند. این گزاره ها گویای تصویر روشنی از آیندهٔ مبتنی بر کمال مطلوب (بسیار کمال گرا و حتی فراتر از دست یافت های بشر) هستند که به نگارش درآمده باشند (کافمن، ۱۳۷٤، ص ۱۰۷ الی ۱۲۱). بدین ترتیب "آرمان" دانشگاه‌ها معمولاً ایده آلی،

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

کلان، بسیار کیفی و گاه خیالی می نماید. در مراجعه به متن بیانیه‌ی دانشگاه‌های منتخب گزاره های آرمان معمولاً در ابتدائی ترین بخش های متن بیانیه ها تحت عناوینی چون آرمان یا پنداره[1]، چشم انداز[2]، رسالت[3] و شعار[4] ارائه گردیده بودند. از مجموع گزاره های بررسی شده، جمعاً ۵۱ گزاره (حدود ٦٪ از کل گزاره ها) به عنوان گزاره های "آرمان" شناسائی شدند که تنها نمونه هائی از آن ها جهت ملاحظه‌ی خوانندگان محترم در جدول ۵ ارائه گردیده است. این ۵۱ گزاره متعلق به ٢٤ دانشگاه از ۳۰ دانشگاه منتخب بودند (یعنی به طور متوسط ۲ گزاره برای هر دانشگاه[5]). دقت در محتوای متن گزاره های آرمان معلوم نمود که موضوعات مطرح در آن ها را نیز می توان حداقل در سه موضوع کلان زیر طبقه بندی کرد (جدول ۵):

۱- آرمان های مرتبط با "اعتلای بشریت و جامعه (کشور و جهان)"؛
۲- آرمان های مرتبط با "اعتلای علم و دانش"؛
۳- آرمان های مرتبط با "شهرت و اعتلای موقعیت دانشگاه یا مؤسسهٔ آموزش عالی"؛

جدول شماره ۵. نمونه‌هائی از گزاره‌های "آرمان" از بیانیه‌ی دانشگاه‌های مختلف.

ردیف	دانشگاه/مؤسسه‌ی آموزش عالی	آرمان	محورهای موضوعی
۱	ایالتی اوهایو (ایالات متحده)	جستجو برای کشفیاتی که دنیا را محیطی بهتر برای زندگی نماید.	اعتلای بشریت و جامعه
۲	مالایا (مالزی)	دستیابی به آرمان های ملت و بشریت.	اعتلای بشریت و جامعه
۳	گریفیث (استرالیا)	کمک به برقراری اجتماعی پایدار، عادل و سالم.	اعتلای بشریت و جامعه
٤	آزاد ایندیرا گاندی	[مشارکت در] توسعهٔ ملی.	اعتلای بشریت و جامعه

[1] Vision.
[2] Goal.
[3] Mission.
[4] Motto.
[5] شش دانشگاه اسکندریه، بانکوک، کالیفرنیا، کیپ تاون، موگادیشو و مؤسسهٔ تکنولوژی ماساچوست از میان دانشگاه‌های منتخب، گزاره ای با مفهوم "آرمان" ارائه نداده بودند.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

	(هندوستان)		
٥	پاناما (آمریکای لاتین)	دانشگاهی پیشرو به واسطهٔ برتری علمی.	اعتلای علم و دانش
٦	هیروشیما (ژاپن)	تبدیل شدن به یک دانشگاه بی نظیر تحقیقاتی در جهان.	اعتلای علم و دانش
۷	کمبریج (انگلستان)	تفوق و برتری آموزشی (آکادمیک).	اعتلای علم و دانش
۸	مونرآل (کانادا)	افزایش شهرت بین المللی دانشگاه.	اعتلای موقعیت مؤسسه
۹	منچستر (انگلستان)	یکی از ۲۵ دانشگاه برتر دنیا.	اعتلای موقعیت مؤسسه
۱۰	آدلاید (استرالیا)	نهادی مطرح در سطح بین المللی.	اعتلای موقعیت مؤسسه

با شناسائی سه موضوع کلان اشاره شده در گزاره های آرمان، ۵۱ گزارهٔ آرمان استخراج شده از بیانیه‌ی دانشگاه‌ها در سه محور موضوعی فوق طبقه بندی و در جدول ٦ ارائه گردیدند. نتایج حاصل از بررسی جدول ٦ به شرح زیر است:

- با دقت در دو ردیف آخر جدول، جمع کل گزاره ها در هر موضوع (بین ١٦ الی ١٨مورد) یا جمع تعداد دانشگاه‌هائی که در هر موضوع گزاره ای ارائه داده اند (١٣ الی ١٤مورد) اختلاف چندانی دیده نمی شود، یعنی سه موضوع کلان معرفی شده در آرمان ها تفاوت چندانی با یکدیگر نمی کنند، بلکه آنچه مهم است انتخاب مناسب آرمان با توجه به شرائط موجود و ایده آل های دانشگاه است.

- با دقت در ستون انتهائی یعنی جمع گزاره ها، اکثر دانشگاه‌ها (١٧ مورد از ٢٤ مورد) تنها یک یا دو گزارهٔ آرمانی ارائه داده و تنها ۷ دانشگاه دارای سه یا چهار گزارهٔ آرمانی بودند، یعنی دانشگاه‌ها در ارائهٔ گزارهٔ آرمان کمیت گرا نبوده و به دنبال ارائهٔ گزاره های متعدد نیستند. این بدان معنی می‌تواند باشد که تعدد گزاره های آرمان چندان اهمیتی ندارد، بلکه آنچه مهم است، انتخاب درست آن‌هاست.

- با دقت مجدد در ستون انتهائی مشاهده می گردد که نیمی از دانشگاه‌ها (١٢ مورد از ٢٤ مورد) آرمان خود را تنها در یکی از سه موضوع اشاره شده، ۷ دانشگاه در دو موضوع و تنها ٥ دانشگاه در هر سه موضوع طرح نموده اند، یعنی دانشگاه‌ها بیشتر معتقد به انتخاب یک نوع آرمان یا ایده آل هستند. این ممکن است بدان معنی باشد که اکثر دانشگاه‌ها لزوماً خواستار

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

دستیابی به تنوعی از ایده آل ها و آرمان ها نبوده و یا جهت اطمینان از حصول به هدف تنها یک مسیر مشخص را برای آیندهٔ خود انتخاب می نمایند.

جدول شماره ٦. طبقه بندی گزاره های ارائه شده در محورهای موضوعی آرمان ها.

ردیف	دانشگاه/مؤسسه‌ی آموزش عالی	اعتلای جامعه	اعتلای علم	اعتلای مؤسسه	جمع گزاره ها
۱	فنی خاورمیانه (ترکیه)	۲			۲
۲	پرتلند (ایالات متحده)	۲			۲
۳	گریفیث (استرالیا)	۱			۱
٤	آزاد ایندیرا گاندی (هند)	۱			۱
٥	استانفورد (ایالات متحده)	۱			۱
٦	کمبریج (انگلستان)		۳		۳
۷	ایالتی واشنگتن (ایالات متحده)		۲		۲
۸	آکسفورد بروکس (انگلستان)		۱		۱
۹	فنی کورتین (استرالیا)			۱	۱
۱۰	فنی کوئینزلند (استرالیا)			۱	۱
۱۱	کلگری (کانادا)			۱	۱
۱۲	مونرآل (کانادا)			۱	۱
۱۳	آفریقای جنوبی (آفریقای جنوبی)	۱	۱		۲
۱٤	پاناما (آمریکای لاتین)	۱	۱		۲
۱٥	ملک عبدالعزیز (عربستان سعودی)	۱	۱		۲
۱٦	منچستر (انگلستان)	۱		۲	۳
۱۷	آکسفورد (انگلستان)		۱	۱	۲
۱۸	آدلاید (استرالیا)		۱	۱	۲
۱۹	فرانکفورت (آلمان)		۱	۱	۲
۲۰	هیروشیما (ژاپن)	۱	۱	۱	۳
۲۱	اندونزی (اندونزی)	۱	۱	۲	٤
۲۲	ایالتی میشیگان (ایالات متحده)	۱	۲	۱	٤
۲۳	مالایا (مالزی)	۱	۱	۲	٤
۲٤	ایالتی اوهایو (ایالات متحده)	۲	۱	۱	٤
	جمع کل گزاره ها	۱۷	۱۸	۱٦	٥۱
	جمع دانشگاه‌ها	۱٤	۱٤	۱۳	۲٤

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

ب- دستهٔ دیگری از گزاره ها، بنظر منتخبی از "اهداف" مرتبط با عملکرد دانشگاه‌ها بودند. این گزاره ها معمولاً در ادامهٔ گزاره های قبل و تحت عناوینی چون اهداف کلان یا خرد[1]، مأموریت[2] و مقصود[3] ارائه گردیده بودند. "اهداف" دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی معمولاً در قالب گزاره هائی کلان و کیفی (اما ملموس تر و قابل دسترس تر از آرمان ها) و مرتبط با وظائف آموزش عالی در ابعاد مختلف آموزشی، پژوهشی یا خدماتی ارائه می گردند. محققین ضمن کمّی‌تر دانستن هدف از آرمان، معتقد هستند که هدف از یک طرف با توجه به آرمان و از سوی دیگر با توجه به امکانات و توانایی‌های بالقوه تعیین می‌گردد (کافمن، ۱۳۷٤: ۱۹٤ الی ۲۰۳). در برنامه ریزی دانشگاه، تدوین اهداف از آن جهت که رفتار یا وضعیت عوامل دانشگاهی و سازمان دانشگاه را برای آینده ای نزدیک یا دور نشان می دهد به مراتب از رسالت ها [آرمان ها] ملموس تر است (یمنی، ۱۳۸۲: ۹۸).

از مجموع گزاره های بررسی شده، جمعاً ۱۹٦ گزاره (حدود ۲۵٪) به عنوان گزاره های "هدف" شناسائی شدند که نمونه هائی از آن ها در جدول ۷ ارائه گردیده است. این ۱۹٦ گزاره متعلق به ۳۰ دانشگاه منتخب بود (یعنی به طور متوسط نزدیک به ٦/۵ گزاره به ازاء هر دانشگاه) و در کل هیچ دانشگاهی در نمونه ها یافت نشد که در بیانیه‌ی خود گزاره ای با مفهوم "هدف" ارائه نکرده باشد. مقایسه میان گزاره های هدف و آرمان نشان می دهد که دانشگاه‌ها نزدیک به چهار برابر گزاره های آرمان گزارهٔ هدف ارائه نموده اند. بدین ترتیب دانشگاه‌ها به ازاء هر یک گزارهٔ آرمان بین سه الی چهار گزارهٔ هدف بیان کرده اند. این خود بیانگر کمی تر شدن گزاره های هدف نسبت به آرمان است.

دقت در محتوای متن گزاره های "هدف" نشان داد که موضوعات مطرح در آن ها را نیز می توان حداقل در چهار محور موضوعی کلان زیر طبقه بندی نمود (جدول ۷):

۱- اهداف مرتبط با آموزش و برنامهٔ آموزشی؛
۲- اهداف مرتبط با پژوهش و تولید علم؛
۳- اهداف مرتبط با ارائهٔ خدمت به جامعه؛
٤- اهداف مرتبط با مدیریت، هدایت و اداره‌ی دانشگاه؛

[1] Objectives, Aims, Goals.
[2] Mission, Assignment.
[3] Purpose.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

جدول شماره ۷. نمونه هائی از گزاره‌های "هدف" از بیانیه‌ی دانشگاه‌های مختلف.

ردیف	دانشگاه/مؤسسه‌ی آموزش عالی	اهداف	محورهای موضوعی
۱	فنی خاورمیانه (ترکیه)	رویکرد تدریس میان رشته ای.	آموزش و برنامهٔ آموزشی
۲	پرتلند (ایالات متحده)	دگرگون کردن تعلیم و تربیت آموزشی در سطح کارشناسی.	آموزش و برنامهٔ آموزشی
۳	اسکندریه (مصر)	مولد دانش جدید.	تولید علم و پژوهش
٤	ملک عبدالعزیز (عربستان سعودی)	تفوق و برتری برنامه های پژوهشی.	تولید علم و پژوهش
٥	ماساچوست (ایالات متحده)	ارائه‌ی سرویس و خدمات برای همهٔ افراد جامعه.	خدمت به جامعه
٦	پاناما (آمریکا)	بستری همیشگی برای پاسخ‌گوئی به تقاضاهای اجتماعی کشور.	خدمت به جامعه
۷	فرانکفورت (آلمان)	برقراری پیوند بین فعالیت های دانشگاهی.	مدیریت و هدایت دانشگاه
۸	مالایا (مالزی)	مدیریت کارآمد، مبتکرانه و متعهد.	مدیریت و هدایت دانشگاه

با شناسائی چهار موضوع کلان اشاره شده، ۱۹٦ گزارهٔ هدف استخراج شده از بیانیه‌ی دانشگاه‌هادر چهار محور موضوعی فوق طبقه بندی و در جدول ۸ ارائه گردیدند. نتایج حاصل از بررسی جدول ۸ به شرح زیر است:

- با دقت در ردیف جمع کل گزاره ها، جمع تعداد گزاره ها در موضوعات مختلف بین ۳٤ الی ٦۸مورد متغیر است، یعنی از نظر دانشگاه‌ها برخی موضوعات نسبت به موضوعات دیگر اولویت داشته اند. تعداد ۲۸ دانشگاه از ۳۰ دانشگاه منتخب (بیش از ۹۳٪) جمعاً ٦۸ گزاره در موضوع "آموزش و برنامهٔ آموزشی" ارائه نموده اند (به طور متوسط حدود ۲/٤ گزاره به ازاء هر دانشگاه). این می تواند به این معنی باشد که موضوع "آموزش و برنامهٔ آموزشی" مهمترین هدف دانشگاه‌ها می باشد. موضوعات دیگر به ترتیب اولویت شامل "مدیریت و هدایت دانشگاه" با ۵۵ گزاره توسط ۲۲ دانشگاه (حدود ۲/۵ گزاره به ازاء هر دانشگاه)، "خدمت به

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

جامعه" با ۳۹ گزاره توسط ۲٤ دانشگاه (حدود ۱/٦ گزاره به ازاء هر دانشگاه) و "تولید علم و پژوهش" با ۳٤ گزاره توسط ۲۳ دانشگاه (حدود ۱/۵ گزاره به ازاء هر دانشگاه) می باشند.

- با دقت در ستون انتهائی جمع گزاره ها، اکثر دانشگاه‌ها (۲٤ مورد از ۳۰ مورد) بیش از ٤ گزارهٔ هدف داشته اند و تنها ۲ دانشگاه دارای یک یا دو گزارهٔ هدف بوده اند. بعلاوه در ستون جمع موضوع، ۱٤ دانشگاه (نزدیک به نیمی از موارد) در هر چهار محور موضوعی و ۱۱ دانشگاه نیز در سه محور موضوعی هدف ارائه نموده اند. تنها ۲ دانشگاه در یک محور موضوعی هدف داشته اند. بدین ترتیب، اکثر دانشگاه‌ها تلاش نموده اند که در اغلب موضوعات کلان اشاره شده، گزاره ای ارائه نمایند. این بدان معنی می تواند باشد که اهداف اشاره شده، همگی از اهمیت و اولویت بالائی برخوردار هستند.

جدول شماره ۸. طبقه بندی گزاره های ارائه شده در دسته‌های چهارگانه‌ی موضوعی اهداف.

ردیف	دانشگاه/مؤسسه‌ی آموزش عالی	آموزش و برنامهٔ آموزشی	مدیریت و هدایت دانشگاه	خدمت به جامعه	تولید علم و پژوهش	جمع موضوع	جمع گزاره ها
۱	فرانکفورت (آلمان)	٤	۳	۲	۳	٤	۱۲
۲	فنی کوئینزلند (استرالیا)	۳	٤	۳	۲	٤	۱۲
۳	پرتلند (ایالات متحده)	۳	٤	۲	۱	٤	۱۰
٤	اسکندریه (مصر)	۳	۳	۱	۱	٤	۸
۵	کالیفرنیا (ایالات متحده)	۲	۳	۲	۱	٤	۸
٦	آفریقای جنوبی (آفریقای جنوبی)	۲	۲	۳	۱	٤	۸
۷	فنی خاورمیانه (ترکیه)	۲	۳	۱	۲	٤	۸
۸	آکسفورد (انگلستان)	٤	۱	۱	۱	٤	۷
۹	کمبریج (انگلستان)	۲	۳	۱	۱	٤	۷
۱۰	پاناما (آمریکای لاتین)	۳	۱	۱	۱	٤	٦
۱۱	مالایا (مالزی)	۱	۲	۲	۱	٤	٦
۱۲	ایالتی اوهایو (ایالات متحده)	۱	۳	۱	۱	٤	٦
۱۳	آدلاید (استرالیا)	۱	۲	۱	۱	٤	۵
۱٤	م.ت.ماساچوست(ایالات متحده)	۱	۱	۱	۲	٤	۵
۱۵	آزاد ایندیرا گاندی (هند)	۵	۵		۲	۳	۱۲
۱٦	منچستر (انگلستان)	۲	۳	٤		۳	۹
۱۷	هیروشیما (ژاپن)	۳		۲	۳	۳	۸
۱۸	گریفیث (استرالیا)	۳	۲		۱	۳	٦

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

۱۹	آکسفورد بروکس (انگلستان)	۲	۳	۱		۳	٦
۲۰	کلگری (کانادا)	۳	۱	۱		۳	۵
۲۱	بانکوک (تایلند)	۱		۲	۲	۳	۵
۲۲	کیپ تاون (آفریقای جنوبی)	۲		۲	۱	۳	۵
۲۳	ایالتی میشیگان (ایالات متحده)	۲	۱	۱		۳	٤
۲٤	ملک عبدالعزیز (عربستان سعودی)		۲	۱	۱	۳	٤
۲۵	مونرآل (کانادا)	۱		۱	۱	۳	۳
۲٦	ایالتی واشنگتن (ایالات متحده)	٦	۳			۲	۹
۲۷	موگادیشو (سومالی)	۳		۲		۲	۵
۲۸	اندونزی (اندونزی)	۲			۲	۲	٤
۲۹	فنی کورتین (استرالیا)				۲	۱	۲
۳۰	استانفورد (ایالات متحده)	۱				۱	۱
	جمع کل گزاره ها	٦۸	۵۵	۳۹	۳٤	۹۵	۱۹٦
	جمع دانشگاه‌ها	۲۸	۲۲	۲٤	۲۳	۳۰	۳۰
	معدل تعداد گزاره	۲/٤	۲/۵	۱/٦	۱/۵	۳/۲	٦/۵

البته موارد خاص جالب توجه دیگری نیز در جدول ۸ قابل مشاهده است. به عنوان مثال دانشگاه ایالتی واشنگتن (ردیف ۲٦) دارای ۹ گزارهٔ هدف است که همگی آن‌ها تنها در دو محور موضوعی "آموزش و برنامهٔ آموزشی" و "مدیریت و هدایت دانشگاه" ارائه گردیده اند. در میان کل دانشگاه‌ها بیشترین تعداد گزاره در یک موضوع متعلق به همین دانشگاه یعنی تعداد ٦ گزاره در موضوع "آموزش و برنامهٔ آموزشی" می باشد. مورد خاص دیگر مربوط به دانشگاه استانفورد (ردیف ۳۰) است که تنها یک گزارهٔ هدف در محور "آموزش و برنامهٔ آموزشی" ارائه نموده است. این دانشگاه در بخش قبل نیز تنها یک آرمان در زمینهٔ "اعتلای جامعه" ارائه نموده بود.

ج- دستهٔ دیگری از گزاره ها به نوعی گزیده ای از "اصول"، "اخلاقیات" یا "ارزش های انسانی، اجتماعی یا فرهنگی" بوده و بیشتر متوجه موضوعات پرورشی و عمومی (تا تخصصی) بودند. "ارزش ها" معمولاً با گزاره هائی کیفی، ایده آل هائی را مرتبط با اصول و اخلاقیات فردی، اجتماعی و پرورشی انسان ارائه می نمایند. جهت توضیح بیشتر ارائه‌ی نمونه هائی از این گزاره ها را می توان در اصول و مبانی ارزش های اسلامی دانشگاه‌های کشور که

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

در گزارش "اصول حاکم بر دانشگاه اسلامی" (وزارت فرهنگ و آموزش عالی، ۱۳۷۷) تدوین گردیده مشاهده نمود.

در بررسی بیانیه‌ی دانشگاه‌ها، این گزاره ها گاه پیش از گزاره های آرمان یا بعد از آن و گاه درآمیخته با گزاره های آرمان یا اهداف و یا مستقل از آن ها و بیشتر تحت عناوینی چون ارزش ها [۱]، اصول[۲] و باورها[۳] ارائه گردیده بودند. از مجموع گزاره های بررسی شده، جمعاً ۸۱ گزاره (حدود ۱۰٪ از کل گزاره ها) به عنوان گزاره های "ارزش" شناسائی شدند که نمونه هائی از آن ها در جدول ۹ ارائه گردیده است. این ۸۱ گزاره متعلق به ۲٤ دانشگاه بودند (یعنی به طور متوسط بیش از ۳ گزاره به ازاء هر دانشگاه)[٤].

جدول شماره ۹. نمونه هائی از گزاره های "ارزش" از بیانیه‌ی دانشگاه‌های مختلف.

ردیف	دانشگاه/مؤسسهٔ آموزش عالی	ارزش ها	محورهای موضوعی
۱	اسکندریه (مصر)	پرورش اعتماد به نفس و شجاعت عمل در دانشجویان.	اعتماد به نفس
۲	استانفورد (ایالات متحده)	تشویق جرأت و شهامت در همهٔ کارها.	اعتماد به نفس
۳	پرتلند (ایالات متحده)	ایفای نقش به عنوان شهروندی مسئول و عضوی از جامعهٔ جهانی.	احساس مسئولیت
٤	آکسفورد بروکس (انگلستان)	دلسوزی در کار.	احساس مسئولیت
٥	مالایا (مالزی)	ترویج ارزش های والای انسانی.	اخلاق و کمالات انسانی
٦	فنی خاور میانه (ترکیه)	تربیت انسان هائی با لیاقت.	اخلاق و کمالات انسانی
۷	گریفیث (استرالیا)	پرورش خلاقیت.	خلاقیت و تفکر
۸	هیروشیما (ژاپن)	تربیت انسان هائی همه جانبه و چندبعدی.	خلاقیت و تفکر

[۱] Values.

[۲] Principles.

[۳] Beliefs.

[٤] شش دانشگاه (آکسفورد، ایالتی میشیگان، پاناما، ملک عبدالعزیز، منچستر و مونرآل) گزاره ای با مفهوم "ارزش" ارائه نداده بودند.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

۹	آدلاید (استرالیا)	آزادی بیان، پرسش و تفحص.	آزادی تفکر و بیان، ...
۱۰	ایالتی اوهایو (ایالات متحده)	استقبال و یادگیری از تنوع نظرات و فرهنگ ها.	آزادی تفکر و بیان، ...
۱۱	فرانکفورت (آلمان)	دانشگاهی مدنی و خالی از تعصب.	آزادی تفکر و بیان، ...
۱۲	ایالتی اوهایو (ایالات متحده)	گشودن در جهان به سوی دانشجویان.	آزادی تفکر و بیان، ...
۱۳	گریفیث (آسترالیا)	برابری و عدالت اجتماعی.	برابری اجتماعی
١٤	کمبریج (انگلستان)	دوری از تبعیض.	برابری اجتماعی
١٥	بانکوک (تایلند)	حفظ و انتقال میراث فرهنگی به دانشجویان و به جامعه.	میراث فرهنگی
١٦	موگادیشو (سومالی)	حفظ میراث فرهنگی ملی.	میراث فرهنگی
١٧	واشنگتن	کار تیمی: ارزش گذاردن به روحیهٔ جمعی ورای دغدغه های شخصی.	موارد دیگر
١٨	مالایا (مالزی)	شایسته سالاری (مدیریت توسط افراد لایق).	موارد دیگر

دقت در محتوای متن گزاره های "ارزش" نشان داد که موضوعات مطرح در آن ها حداقل در هفت محور اصلی زیر قابل طبقه بندی می باشند (جدول ۹):

۱- آزادی تفکر و بیان، تنوع عقاید و دوری از تعصب؛
۲- برابری حقوق و عدالت اجتماعی؛
۳- پرورش ذهن متفکر، خلاق و حقیقت جو؛
٤- پرورش اعتماد به نفس، جسارت و جستجو گری (خصوصاً در فراگیری دانش)؛
۵- تقویت احساس مسئولیت و تعهد نسبت به جامعه؛
٦- توجه به اخلاق، کمالات انسانی و کار متعالی؛
۷- ارزش نهادن به میراث فرهنگی و تاریخی؛

دیگر موارد معدود نیز چون تکیه بر کار گروهی یا استفاده از افراد لایق و شایسته سالاری نیز دیده می شدند.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

در ادامه و با شناسائی هشت موضوع کلان اشاره شده، ۸۱ گزارهٔ ارزش استخراج شده از بیانیه‌ی دانشگاه‌هادر هفت محور موضوعی فوق طبقه بندی و در جدول ۱۰ ارائه گردیدند. نتایج حاصل از بررسی جدول ۱۰ به شرح زیر است:

- با دقت در ردیف جمع کل گزاره ها، جمع تعداد گزاره ها در موضوعات مختلف بین ۵ الی ١٦ مورد متغیر است، یعنی از نظر دانشگاه‌ها برخی موضوعات نسبت به موضوعات دیگر اولویت داشته اند. تعداد ۱۳ دانشگاه از ٢٤ دانشگاه منتخب (بیش از نیمی از دانشگاه‌ها) جمعاً ١٦ گزاره در موضوع " آزادی تفکر و بیان، تنوع عقاید و دوری از تعصب " ارائه نموده اند (به طور متوسط حدود ۱/۲ گزاره به ازاء هر دانشگاه). موضوعات دیگر به ترتیب اولویت شامل " برابری حقوق و عدالت اجتماعی " و "پرورش ذهن متفکر، خلاق و حقیقت جو" هر دو با ۱۲ گزاره توسط ۹ دانشگاه (حدود ۱/۳ گزاره به ازاء هر دانشگاه)، "توجه به اخلاق، کمالات انسانی و کار متعالی" با ۱۱ گزاره توسط ۹ دانشگاه (حدود ۱/۲ گزاره به ازاء هر دانشگاه)، "پرورش اعتماد به نفس، جسارت و جستجو گری" با ۱۱ گزاره توسط ۸ دانشگاه (حدود ١/٤ گزاره به ازاء هر دانشگاه)، "تقویت احساس مسئولیت و تعهد نسبت به جامعه" با ۹ گزاره توسط ۸ دانشگاه (حدود ۱/۱ گزاره به ازاء هر دانشگاه) و "ارزش نهادن به میراث فرهنگی و تاریخی " با ۵ گزاره توسط ۵ دانشگاه (یعنی۱ گزاره به ازاء هر دانشگاه) می باشند.

- با دقت در ستون آخر یعنی جمع گزاره ها، نزدیک به نیمی از دانشگاه‌ها (۱۱ مورد از ٢٤ مورد) یک یا حداکثر دو گزارهٔ ارزش ارائه نموده اند. بعلاوه در ستون جمع موضوع نیز نیمی از دانشگاه‌ها (۱۲ مورد از ٢٤ مورد) در یک یا حداکثر دو موضوع گزاره ای ارائه نموده اند. هیچ دانشگاهی در همهٔ محورهای موضوعی گزاره ارائه ننموده و تنها نیمی از دانشگاه‌ها در بیش از نیمی از موضوعات گزارهٔ ارزش ارائه نموده اند. بدین ترتیب اکثر دانشگاه‌ها منتخبی از گزاره‌های ارزش را انتخاب کرده اند. این بدان معنی می تواند باشد که ارزش ها نیز همچون آرمان ها به صورت محدود انتخاب می شوند.

- البته موارد خاص قابل توجه دیگری نیز در جدول ۱۰ قابل رؤیت است. به عنوان مثال، موضوع "ارزش نهادن به میراث فرهنگی و تاریخی" عمدتاً توسط دانشگاه‌های آسیائی و آفریقائی مورد توجه قرار گرفته است. یا تنها ارزش منتخب دانشگاه آزاد ایندیرا گاندی (هندوستان) "برابری حقوق و عدالت اجتماعی" است. بنظر می رسد که دانشگاه‌ها متناسب

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

با تفکرات و عقاید خود ممکن است موضوع یا موضوعاتی محدود از میان "ارزش ها" و "اصول بنیادی" را در بیانیه‌ی چشم انداز خود مورد توجه قرار دهند.

جدول شماره ۱۰. طبقه بندی گزاره های ارائه شده در دسته های هفت گانهٔ موضوعی ارزش ها.

ردیف	دانشگاه/مؤسسهٔ آموزش عالی	آزادی تفکر و بیان، تنوع عقاید، دوری از تعصب و ...	برابری حقوق و عدالت اجتماعی	پرورش ذهن متفکر، خلاق و حقیقت جو	توجه به اخلاق و کمال انسانی	پرورش اعتماد به نفس، جسارت و جستجوگری	مسئولیت و تعهد نسبت به جامعه	ارزش نهادن به میراث فرهنگی و تاریخی	پرورش روحیهٔ انجام کار گروهی، تکیه بر شایسته سالاری	جمع موضوع	جمع گزاره ها
۱	آزاد ایندیرا گاندی (هند)		۱							۱	۱
۲	کلگری (کانادا)			۱						۱	۱
۳	اندونزی (اندونزی)							۱		۱	۱
٤	موگادیشو (سومالی)							۱		۱	۱
٥	استانفورد (ایالات متحده)					۲				۱	۲
٦	پرتلند (ایالات متحده)						۲			۱	۲
۷	کمبریج (انگلستان)	۱	۱							۲	۲
۸	فنی خاورمیانه (ترکیه)	۱			۱					۲	۲
۹	تک. ماساچوست (ایالات	۱				۱				۲	۲
۱	فرانکفورت (آلمان)	۱							۱	۲	۲
۱	هیروشیما (ژاپن)			۱	۱					۲	۲
۱	ایالتی اوهایو (ایالات متحده)	۲				۲				۲	٤
۱	بانکوک (تایلند)		۱			۱		۱		۳	۳
۱	آکسفورد بروکس (انگلستان)			۱	۱		۱			۳	۳
۱	آفریقای جنوبی (آفریقای	۱	۲		۱					۳	٤
۱	کالیفرنیا (ایالات متحده)	۱	۱	۲						۳	٤
۱	اسکندریه (مصر)			۳		۱	۱			۳	٥
۱	فنی کوئینزلند (استرالیا)		۱	۱	۱		۱			٤	٤
۱	آدلاید (استرالیا)	۱	۲	۱	۱					٤	٥
۲	گریفیث (استرالیا)	۱	۲	۱			۱			٤	٥
۲	فنی کورتین (استرالیا)	۱				۲	۱	۱		٤	٥
۲	کیپ تاون (آفریقای جنوبی)	۱	۱		۱	۱		۱		٥	٥
۲	ایالتی واشنگتن (ایالات	۲			۱	۱	۱		۲	٥	۷
۲	مالایا (مالزی)	۲		۱	۳		۱		۲	٥	۹
	جمع کل گزاره ها	۱٦	۱۲	۱۲	۱۱	۱۱	۹	٥	٥	٦	۸
	جمع دانشگاه‌ها	۱۳	۹	۹	۹	۸	۸	٥	۳	۲	۲
	معدل گزاره ها	۱/۲	۱/۳	۱/۳	۱/۲	۱/٤	۱/۱	۱	۱/٦	۷	٤

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

د- دو دستهٔ دیگر از گزاره ها، یکی اشاره به "راهبردها" و یا "سیاست های راهبردی" و دیگری اشاره به "سیاست های اجرائی" داشتند. مجموع گزاره های این دو دسته بالغ بر ٤٧٠ مورد می رسد که با توجه به حجم زیاد مطالب، بحث و گفتگوی تفصیلی راجع به آن ها را به فرصت دیگری خواهیم سپرد. تنها به منظور روشن تر شدن تعاریف ارائه شده تا این مرحله توضیح خلاصه ای از این دسته گزاره ها نیز در اینجا ارائه می گردد. گزاره های "راهبرد" معمولاً مستقل از گزاره های سه دستهٔ قبل و بیشتر تحت عناوینی چون راهبرد[1]، برنامهٔ راهبردی[2] و برنامه[3] ارائه گردیده بودند. گزاره هائی چون "جذب دانشجویان با کیفیت بالا از انگلستان و دیگر نقاط جهان" در "بیانیه‌ی رسالت" دانشگاه آکسفورد (در جدول ۱)،یا "بازبینی و به روز کردن برنامهٔ تحصیلی رشته های مختلف" تحت عنوان "چشم انداز ما" در دانشگاه پاناما (در جدول ۲) و یا "استخدام اعضاء هیئت علمی با کیفیت در سطح جهانی" تحت عنوان "اهداف و تقدم های راهبردی" دانشگاه اوهایو (در جدول ۳) جزو "راهبرد" دانشگاه‌ها به حساب می آیند. گزاره های "سیاست های اجرائی" معمولاً در ادامهٔ گزاره های دستهٔ قبل یعنی گزاره های راهبردی و بیشتر تحت عناوینی چون برنامهٔ عملیاتی[4]، نکات اجرائی[5]، سیاست های اجرائی[6]، دستورکار[7] و اقدامات[8] ارائه گردیده بودند. گزاره هائی چون چون "استخدام ۱۲ عضو هیأت علمی با بیشترین توانائی‌ها و امتیازهای ویژه در تخصص‌هایشان، در ۳ الی ۵ سال آینده" یا "تغییر شکل کتابخانه به یک مرکز اطلاع رسانی قرن بیست و یکم ظرف ۵ تا ۱۰ سال آینده" زیر عنوان "سیاست‌های اجرائی" دانشگاه اوهایو (در جدول ۳) را جزو "سیاست های اجرائی" دانشگاه‌ها می توان به شمار آورد. محققین "راهبردها" (استراتژی ها) را مجموعهٔ حرکات و اقدامات اصلی برای دستیابی به اهداف و نیز

1 Strategy.
2 Strategic Plan/Strategic Priorities.
3 Plans/Top-level Plans.
4 Action Plan.
5 Implementation Points.
6 Action Policies.
7 Agenda.
8 Actions.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

"سیاست ها" را شرح کلی اقداماتی که بر اساس آن ها تصمیمات مربوط به راه های رسیدن به راهبردها (استراتژی ها)، مشخص می گردند، می دانند (پورظهیر، ۱۳۷۲)[۱].

جمع بندی

همانگونه که در ابتدا نیز اشاره شد، هدف از نگارش این مقاله، ارائهٔ تصویری کلی از بیانیه‌ی چشم انداز دانشگاه‌ها و تلاش به منظور شناخت بهتر آن ها بود. در این راه، محتوای مطالب ارائه شده در بیانیه‌ی دانشگاه‌ها به گزاره های مستقل تجزیه و از موضوعات کلان و کیفی تا تفصیلی و کمی حداقل در پنج عنوان کلی آرمان ها، اهداف، ارزش ها، راهبردها و سیاست های اجرائی طبقه بندی گردیدند. بیشترین تعداد گزاره ها (٤٧٠ مورد یعنی حدود ۵۹٪) متعلق به دو دستهٔ راهبردها و سیاست های اجرائی و بقیه (۳۲۸ مورد یعنی حدود ٤١٪) متعلق به سه دستهٔ آرمان ها (٦٪)، اهداف (۲۵٪) و ارزش ها (۱۰٪) بود که با توجه به حجم زیاد مطالب، در این مقاله تنها امکان بررسی سه عنوان "آرمان ها"، "اهداف" و "ارزش ها" بدست آمد و صحبت راجع به عناوین دیگر به فرصت های بعدی سپرده شد.

نکات مهم حاصل از جستجوهای انجام شده را می توان در موارد زیر خلاصه نمود:

۱- اکثر دانشگاه‌ها واجد آرمان هستند و آن را در اولین برخورد مخاطبین با بیانیه‌ی خود ارائه می نمایند. دانشگاه‌ها معمولاً آرمان‌های محدود و بعضاً واحد انتخاب می نمایند. به همین دلیل مطالبی نیز که با این عنوان در بیانیه‌ی دانشگاه‌ها ارائه می‌گردند، هم از نظر کمی و هم از نظر تنوع محدود می باشند. دانشگاه‌ها معمولاً "آرمان" خود را در یکی از محورهای "اعتلای مؤسسه"، "اعتلای جامعه و بشریت" و "اعتلای علم و دانش" انتخاب می نمایند.

۲- همهٔ دانشگاه‌ها در بیانیه‌ی خود واجد اهدافی هستند که معمولاً در ادامهٔ آرمان ها ارائه می گردند. دانشگاه‌ها معمولاً اهداف نسبتاً متعددی در چهار محور اصلی مرتبط با وظائف آموزش عالی یعنی "آموزش"، "پژوهش"، "خدمت به جامعه" و "مدیریت دانشگاه" طرح می نمایند. در این میان موضوع "آموزش و برنامهٔ آموزشی" مهمترین اولویت دانشگاه‌ها می باشد.

[۱] البته در بیانیه‌ی دانشگاه‌ها غیر از موارد اشاره شده گاه مطالبی در مورد خصوصیات یا ویژگی های دانشگاه یا روش های دستیابی به برنامه یا چشم انداز دانشگاه نیز به چشم می خورد که خارج از مباحث این مقاله است.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

۳- اکثر دانشگاه‌ها واجد گزاره‌هائی از ارزش یا اصول بنیادی می باشند که آن ها را سرلوحه‌ی فعالیت‌های خود قرار می‌دهند. موضوعاتی که دانشگاه‌ها در این دسته از گزاره‌ها انتخاب می نمایند، نسبتاً متنوع می باشند. ارزش ها یا اصول بنیادی مورد توجه دانشگاه‌ها در ابعاد مختلف فردی و اجتماعی و عمدتاً شامل موضوعاتی چون "آزادی تفکر و بیان"، "آزادی تنوع عقاید"، "دوری از تعصب"، "برابری حقوق و عدالت اجتماعی"، "پرورش ذهن متفکر، خلاق و حقیقت جو"، "توجه به اخلاق و کمال انسانی"، "پرورش اعتماد به نفس"، "جسارت و جستجوگری"، "پرورش حس مسئولیت و تعهد نسبت به جامعه" و "ارزش نهادن به میراث فرهنگی و تاریخی" می باشند.

روشن است که تأمل و جستجو در این گزاره ها می تواند لایه ها و زمینه های متنوع دیگری نیز پیدا کند. یکی از زمینه های تحقیق ممکن است تفصیل بیشتر در هر عنوان اصلی باشد. به عنوان مثال "اهداف" در بیانیه‌ی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی (که در این گزارش نزدیک به ۲۰۰ گزاره را به خود اختصاص داده بود) خود می تواند محور بررسی مفصل دیگری باشد. زمینهٔ دیگر تحقیق می تواند بررسی ارتباط محتوائی میان عناوین اصلی (آرمان ها، اهداف و ....) باشد. در این بررسی می توان ارتباط میان گزاره های مختلف در هر عنوان را از نظر میزان اتکا یا استقلال آن ها به یکدیگر مورد توجه قرار داد. تحقیق دیگر می تواند مطالعهٔ تطبیقی میان مؤسسات مختلف آموزشی یعنی بررسی شباهت ها و تفاوت های مؤسسات با یکدیگر از نظر نوع و محتوای بیانیه ها (آرمان ها، اهداف، ارزش ها، راهبردها و سیاست های اجرائی) باشد. در این تحقیق نیز ممکن است شباهت ها یا تفاوت هائی میان مؤسسات مختلف در نقاط مختلف جهان پیدا نمود که الگوهای مختلف تصمیم گیری را معلوم سازد.

بیانیه‌ی دانشگاه‌ها خود نشانگر این مطلب مهم است که دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی به صورت هدفمند و برنامه ریزی شده به سوی آینده قدم برمی دارند. این مؤسسات اهداف و برنامه های آیندهٔ خود را در معرض دید همگان قرار می دهند تا بدینوسیله نه تنها در جذب افراد متناسب با نیازها و پیش بینی های خود اقدام نمایند بلکه همهٔ خانوادهٔ خود را ملزم به انجام برنامه ها و دستیابی به اهداف تعیین شده نموده (به نوعی خود را در عمل انجام شده قرار می دهند) و عملکردشان را نیز در معرض قضاوت همگان قرار دهند.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی جهان با توجه به شرائط منحصر بفرد خود و نیز محیطی که در آن حضور دارند اقدام به تدوین بیانیه‌ی چشم انداز آینده شان می نمایند. لذا این مؤسسات، به منظور تدوین چنین بیانیه هائی، لازم است که شناخت هر چه بهتر از خود (گذشته و حال) و نیز شرائط جامعه ای که در آن حضور دارند را از واجبات مقدم بر چنین اقداماتی بدانند. این مؤسسات در صحنه ای رقابتی (جهت کسب موقعیت و تعریفی مستقل برای خود) قرار دارند. در صورت قرارگیری و حفظ این شرائط با ایجاد تمرکز بر نیروها و توان بالقوه خود، مؤثرتر از گذشته پیشرفت نموده و به سوی آینده قدم برخواهند داشت. این بدان معنی است که دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ضمن تأکید بر توان بالقوه خود اولاً: نیازمند استقلال نسبی در تعیین آینده شان بوده، ثانیاً: جهت پیشرفت کمی و کیفی لازم است که زمینه ها و حوزه های فعالیت خود را محدود نمایند؛ چرا که پیشرفت در همهٔ زمینه ها با توجه به محدودیت منابع و رقبا کُند و غیر محسوس خواهد بود.

دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی جهان به عنوان مهد تولید و اشاعه‌ی دانش بشر، بر تعقل و برنامه ریزی، آینده نگری، توجه به کیفیت، عمل صحیح و از همه مهمتر کمک به جامعه و اجتماع بشری تأکید دارند و وظیفهٔ اصلی خود یعنی آموزش نیروهای متخصص را به واسطهٔ وظائف دیگر کم‌رنگ نمی نمایند.

در پایان، پیشنهاد می گردد دانشگاه‌ها و مؤسسات کشور نیز به منظور حرکت هدفمند و برنامه ریزی شده برای آینده، نسبت به ترسیم بیانیه‌ای از اهداف و چشم اندازهایشان اقدام نمایند. هنگامی که از برنامه ریزی و پیش بینی آینده سخن می رانیم برخی از محدود شدن حرکت های آینده می هراسند. اما در این بحث شاید اغراق آمیز نباشد که ادعا نمائیم منظور از برنامه ریزی اشاعه‌ی تفکر معتقد بر برنامه ریزی در مؤسسه بوده و تفکر راجع به برنامه ریزی و پیش بینی آینده، به نوعی از نگارش آن مهم‌تر می باشد. بعلاوه در مسیر تهیهٔ بیانیه‌ی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی از یک فایدهٔ اصلی نیز نباید غافل شد. از آنجا که برنامه ریزی صحیح بدون شناخت کامل از خود میسر نمی باشد، لذا یکی از فوائد این اقدامات دستیابی به شناخت کامل و همه جانبه از شرایط موجود مؤسسات خواهد بود. هر مؤسسه نیز با شناخت درست از خود می تواند پاسخگوی برخی نیازهای کشور یا منطقه باشد. بدین ترتیب بیانیه‌ی

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی اولاً مبتنی بر شرائط و امکانات مؤسسه (شناخت وضع موجود) و ثانیاً: مناسب ترین جایگاهی که می توان برای آن ها در کشور یا منطقه متصور شد (به عنوان مثال نقشهٔ جامع علمی کشور) شکل می گیرد. در این شرائط هر یک از این مؤسسات می توانند در عین رقابت سالم با یکدیگر مأموریت خاص و منحصر به‌فردی را نیز برای رشد و تعالی بهتر آینده‌ی خود انتخاب نمایند.

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

فهرست منابع:

پورظهیر، علی تقی (۱۳۷۲). "نظام برنامه ریزی توسعه‌ی آموزش عالی/دانشگاه"، فصلنامه‌ی پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی؛ شماره ۳، پائیز ۱۳۸۲.

راولی، دانیل جیمز، ه. د. لوژان، م. ج. دولنس (۱۳۸۲). "تغییر راهبردی در دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی: برنامه ریزی برای بقا و موفقیت"، ترجمه: حمیدرضا آراسته، تهران: دانشگاه امام حسین (ع)، ص ۱۵٦.

کافمن، راجر؛ ج. هرمن (۱۳۷٤). "برنامه ریزی استراتژیک در نظام آموزشی؛ بازاندیشی، بازسازی ساختارها، بازآفرینی"، ترجمه: فریدهٔ مشایخ و عباس بازرگان، تهران: انتشارات مدرسه.

"نقش مهندسین مشاور"، (۱۳۸٦). دفتر دوم: بررسی آرمان ها، اهداف و راهبردهای دانشگاه‌های جهان؛ از مجموعهٔ گزارش های برنامهٔ راهبردی دانشگاه بوعلی سینا (همدان)، تهران.

یمنی دوزی سرخابی، محمد (۱۳۸۲)؛ برنامه ریزی توسعهٔ دانشگاهی، نظریه ها و تجربه ها؛ دانشگاه شهید بهشتی، تهران.

"اصول حاکم بر دانشگاه اسلامی" (۱۳۷۷). مصوب جلسه‌ی ٤۳۳ شورای عالی انقلاب فرهنگی، (نامهٔ ۱٦۵۳٦/و مورخ ۷۷/۹/۱۷)؛ تهران: وزارت فرهنگ و آموزش عالی.

وب سایت اینترنتی دانشگاه‌های منتخب (۱۳۸٦):

دانشگاه آزاد ایندیرا گاندی (هندوستان) http://www.ignou.ac.in/

دانشگاه موگادیشو (سومالی) http://www.mogadishuuniversity.com/

دانشگاه کیپ تاون آفریقای (جنوبی) http://www.uct.ac.za/

دانشگاه فرانکفورت (آلمان) http://www.uni-frankfurt.de/

دانشگاه هیروشیمای (ژاپن) http://www.hiroshima-u.ac.jp/

دانشگاه پاناما آمریکای (لاتین) http://www.ulat.ac.pa/es/index.php

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

دانشگاه منچستر (انگلستان) http://www.manchester.ac.uk/

دانشگاه گریفیث (استرالیا) http://www.griffith.edu.au/

دانشگاه ملک عبدالعزیز (عربستان) http://www.kau.edu.sa/

دانشگاه بانکوک (تایلند) http://www.bu.ac.th/english

دانشگاه آدلاید (استرالیا) http://www.adelaide.edu.au

دانشگاه اسکندریه (مصر) http://www.alex.edu.eg/

دانشگاه کالیفرنیا (ایالت پنسیلوانیا- آمریکا) http://www.cup.edu/index.jsp

دانشگاه پرتلند (ایالت ارگون- آمریکا) http://www.pdx.edu

دانشگاه آکسفورد (انگلستان) http://www.ox.ac.uk/

دانشگاه آکسفورد بروکس (انگلستان) http://www.brookes.ac.uk/

دانشگاه آفریقای جنوبی (آفریقا) http://www.unisa.ac.za/

دانشگاه استانفورد (آمریکا) http://www.stanford.edu/

دانشگاه ایالتی اوهایو (آمریکا) http://www.osu.edu/

دانشگاه ایالتی میشیگان (آمریکا) http://www.msu.edu/

دانشگاه اندونزی (اندونزی) http://www.ui.ac.id

دانشگاه فنی خاورمیانه (ترکیه) http://www.metu.edu.tr

دانشگاه فنی کورتین (استرالیا) http://www.curtin.edu.au/

دانشگاه فنی کوئینزلند (استرالیا) http://www.qup.edu.au/

دانشگاه کلگری (کانادا) http://www.ucalgary.ca/

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]

دانشگاه کمبریج (انگلستان) http://www.cam.ac.uk

دانشگاه مالایا (مالزی) http://www.um.edu.my/

دانشگاه مونرآل (کانادا) http://www.umontreal.ca

دانشگاه ایالتی واشینگتن (آمریکا) http://www.wsu.edu

مؤسسه تکنولوژی ماساچوستس (آمریکا) (MIT) http://web.mit.edu/

[Downloaded from ihej.ir on 2026-11-07]